

Tonga

**LAO KI HE PANGIKE LANGA
FAKALAKALAKA 'O 'ESIA**

Vahe 16.01

Tohi Lao Fakatonutonu 2020

Tonga

LAO KI HE PANGIKE LANGA FAKALAKALAKA 'O 'ESIA

Fokotu'utu'u 'o e Ngaahi Kupu

Kupu

1 Hingoa nounou..... 5

TALATEU 5

2 'UHINGA 'I LEA 5

KONGA I—KAUNGĀ MEMIPA 'I HE PANGIKE 6

3 Kaungā Mēmipa 'i he Pangikē..... 6

4 Tu'unga pea mo e Ngaahi Monū'ia 'o e Pangikē 6

5 Ngaahi fatongia 'o e Kaungā Mēmipa 6

KONGA II—FAI 'O E NGAahi NŌ MEI HE PANGIKĒ 7

6 Mafai 'o e Pule'anga ke nō mei he Pangikē..... 7

7 Mafai ke 'oatu e ngaahi tohi fakataha mo e ngaahi pōnite 7

8 Nō 'a ha Kopolesio mei he Pangikē..... 7

9 Mafai 'o e kopolesio ke 'oatu ha ngaahi tohi fakataha mo e ngaahi pōnite..... 8

10 Mafai 'o e Pule'anga ke malu'i e ngaahi nō 'a e kopolesio mei he Pangikē 8

11 Fakangatangata 'o e nō 'a ha kopolesio lolotonga 'oku kei mo'ua ha malu'i 9

12 Ngaahi mafai 'o e Pule'anga 'i ha hoko 'o pe ngali 'e 'ikai lava totongi
mo'ua 'o e kopolesio..... 9

13 Ke totongi fakafoki 'e he kopolesio ki he Pule'anga' e ngaahi pa'anga kuo
totongi 'i ha malu'i 10

14 Fakamaau Fakatonutonu 10

15 Fokotu'u 'o e ngaahi fatongia 'i he aleapau..... 10

TĒPILE I	12
<hr/>	
HŪ 'A E PULE'ANGA 'O TONGA 'O KAUNGĀ MĒMIPA 'I HE PANGIKĒ LANGA FAKALAKALAKA 'O 'ESIA	12
TEPILE II	15
<hr/>	
TU'UNGA, NGAahi TAU'ATĀINA, NGAahi FAKA'ATĀ MO E NGAahi MONŪ'IA	15
'ATIKOLO 48	15
'ATIKOLO 49	15
'ATIKOLO 50	15
'ATIKOLO 51	16
'ATIKOLO 52	16
'ATIKOLO 53	16
'ATIKOLO 54	17
'ATIKOLO 55	17
'ATIKOLO 56	17
'ATIKOLO 57	18
'ATIKOLO 58	18

LAO KI HE PANGIKE LANGA FAKALAKALAKA 'O 'ESIA

KO E LAO KE FAKAPAPAU'I E KAUNGĀ MEMIPA 'A E PULE'ANGA 'I HE PANGIKĒ LANGA FAKALAKALAKA 'O 'ESIA PEA MO TU'UTU'UNI KI HE FAI 'O HA NGAHI NŌ MEI HE PANGIKĒ LANGA FAKALAKALAKA 'O 'ESIA PEA MO HA NGAHI NŌ MEI HE PANGIKĒ LANGA FAKALAKALAKA 'O 'ESIA PEA MO I'

Kamata'anga [28 'o Fepueli, 1974]

1 Hingoa nounou

'E ui 'a e Lao ni ko e Lao ki he Pangike Langa Fakalakalaka 'o 'Esia.

TALATEU

2 'Uhinga'i lea

'I he Lao ni —

“Ngaahi Tu'utu'uni 'o e Pangike” 'e 'uhinga ia ko e Ngaahi Tu'utu'uni 'o e Aleapau 'a ia 'oku Fokotu'u 'aki e Pangikē 'a ē na'e fai 'i he Kolo ko Manila', 'Otu Filipaini 'i he 'aho 4 'o Tisema, 1965;

“Pangikē” 'e 'uhinga ia ko e Pangikē Langa Fakalakalaka 'o 'Esia;

“Kopolesio” 'e 'uhinga ia ko ha kopolesio kuo fokotu'u totonu 'e he pe 'i ha lao pea mo 'a ia 'oku'ne fai ha ngaue pisinisi 'i he Pule'anga'ni;

“Minisitā” 'oku 'uhinga ki he Minisitā 'oku ne tokangaekina e Pa'anga;²

“**Tu‘utu‘uni Fakapapau**” (Resolution) ‘e ‘uhinga ia ko e Tu‘utu‘uni Fakapapau Fika 48 ‘o e ‘aho 23 ‘o Ma‘asi 1972 ‘a e Poate ‘o e Kau Kōvana ‘o e Pangikē hangē ‘oku hā ‘i he Tēpile I ki he Lao ni;

KONGA I—KAUNGĀ MEMIPA ‘I HE PANGIKE

3 Kaungā Mēmipa ‘i he Pangikē

Ko e fakahoko ko ia ma‘a e Pule‘anga ‘o fakatatau pea mo e Tu‘utu‘uni Fakapapau ‘o ha tohi ‘o fakahā ai kuo tali ‘e he Pule‘anga’ ‘o fakatatau mo hono ngaahi lao ‘a e Ngaahi Tu‘utu‘uni ‘o e Pangikē pea mo e ngaahi tu‘utu‘uni mo e tu‘unga kotoa’ ‘o e Tu‘utu‘uni Fakapapau kuo fakapapau‘i pea mo tali ia ‘i heni’.

4 Tu‘unga pea mo e Ngaahi Monū‘ia ‘o e Pangikē

Ko e ngaahi tu‘utu‘uni ko ia ‘o e Vahe VIII ‘o e Ngaahi Tu‘utu‘uni ‘o e Pangikē (‘a ia ko e Vahe VIII ko ia ‘oku fokotu‘u atu ‘i he Tēpile 2 ki he Lao‘ni) kuo pau ‘e ‘i ai hono mafai fakalao ‘i he loto Pule‘anga‘ni, pea ‘i he‘ene pehē kuo pau ‘e ma‘u ‘e he Pangikē ‘i he Pule‘anga ‘a e tu‘unga, ngaahi tau‘atāina, ngaahi fakamatala‘i fakapapau ‘i he Vahe VIII.

5 Ngaahi fatongia ‘o e Kaungā Mēmipa

- (1) Kuo pau ke totongi atu pea mei he Ngaahi Pa‘anga Fakalūkufua (General Revenues) ‘o e Pule‘anga ‘a e ngaahi pa‘anga ko ia ‘e ala lava totongi, pe ‘a ia, mei he taimi ki he taimi, ‘e hoko ke fai hano totongi atu, ki he Pangikē ‘e he Pule‘anga’ ‘i he Ngaahi Tu‘utu‘uni ‘o e Pangikē, Tu‘utu‘uni Fakapapau pe ha tu‘utu‘uni fakapapau kehe ‘a e Poate ‘o e Kau Kōvana ‘o e Pangikē.
- (2) ‘E ngofua ki he Minisitā ke fai ha ngaahi me‘a pea mo ha ngaahi fa‘ufa‘u ‘o hangē ‘e hā kiate ia’ ‘i he‘ene fakakaukau ‘oku fakapotopoto pea fiema‘u ki hano fakahoko ke ngāue‘aki’ e ngaahi tu‘utu‘uni ‘o e Ngaahi Tu‘utu‘uni ‘o e Pangikē’, Tu‘utu‘uni Fakapapau pe tu‘utu‘uni fakapapau kehe ‘a e Poate ‘o e Kau Kōvana ‘o e Pangikē pea ke fakafaingofua ai ki he Pule‘anga’ ke fai ha ngāue ki pe totongi atu hono ngaahi fatongia pe ngaahi mo‘ua, ‘o tatau pē pe ko e pa‘anga pe me‘a kehe, ‘i he Ngaahi Tu‘utu‘uni ‘o e Pangikē, Tu‘utu‘uni Fakapapau pe tu‘utu‘uni fakapapau kehe ‘o e Poate ‘o e Kau Kōvana ‘o e Pangikē’ pea koe‘uhi ko e ngaahi taumu‘a pehē ‘e ngofua ki he Minisitā ke fai e tu‘utu‘uni pe ngaahi tu‘utu‘uni ‘a ia ‘e hā kiate ia ‘i he fakakaukau ‘oku fiema‘u pea kuo pau ke pulusi ‘i he Kāsete ha tu‘utu‘uni pehē ‘e fai.

KONGA II—FAI 'O E NGAahi NŌ MEI HE PANGIKĒ

6 Mafai 'o e Pule'anga ke nō mei he Pangikē

- (1) Fakatatau ki he Lao ni, 'e ngofua ki he Pule'anga 'i he founa pea mo e ngaahi tu'unga pea fakatatau ki he ngaahi tu'utu'uni 'a ia ka felotoi ki ai e Pule'anga pea mo e Pangikē ke nō mei he taimi ki he taimi ha ngaahi pa'anga 'a ia 'e fiema'u 'e he Pule'anga.
- (2) Ka 'i ai ha pa'anga kuo nō 'e he Pule'anga 'i he ngaahi mafai ko ia kuo foaki 'e he kupusi'i (1) kuo pau 'e ngāue'aki pea kuo fakangofua ia 'i heni ki he ngaahi taumu'a ko ia ka tuhu'i fakapapau 'i ha aleapau kuo fakahoko pea mo e Pangikē 'o fēlāve'i pea mo e ngaahi pa'anga ko ia kuo nō tuku kehe 'o ka 'i ai ha konga 'o e ngaahi pa'anga ko ia 'e 'ikai ngāue'aki ki he ngaahi taumu'a ko ia kuo fakaha fakapapau mai 'e ngofua ke ngāue'aki ia ki ha ngaahi taumu'a kehe 'o hangē ko ia ka tali 'e he Minisitā pea mo e Pangikē.
- (3) Ka 'i ai ha Aleapau 'i he vaha'a 'o e Pule'anga pea mo e Pangikē 'o felāve'i pea mo ha ngaahi pa'anga kuo nō 'i he mafai kuo tuku atu 'i he kupusi'i (1) kuo pau 'e fai ia 'i he hingoa 'o e Pule'anga ni pea 'e ngofua ke fakamo'oni hingoa ki ai ma'a e Pule'anga 'e he Minisitā pe 'e ha taha kuo fakamafai'i 'e he Minisitā 'i he tohinima ke ne fai ia.
- (4) 'I he taimi vave taha pe 'e ala lava 'i he hili pē hono fakahoko ia, kuo pau ke 'oatu 'e he Minisitā ki he Falealea ha tatau 'o ha Aleapau 'a ia ka fakahoko 'i he vaha'a 'o e Pule'anga pea mo e Pangikē 'i he kupusi'i (1).
- (5) Kuo pau he 'ikai ha me'a 'i he kupu'ni 'e uesia ai pe te ne fakasi'isi'i ha mafai kehe 'o e Pule'anga ke nō pa'anga.

7 Mafai ke 'oatu e ngaahi tohi fakataha mo e ngaahi pōnite

Neongo ha me'a kuo hā 'i ha Lao—

- (a) 'e ngofua ki he Pule'anga ke 'oatu e ngaahi pōnite (bonds), ngaahi nouti palomesi (promissory notes) pe tohi (instrument) kehe 'i he ngaahi tu'unga (terms) pea mo e ngaahi tu'utu'uni ko ia 'e fiema'u koe'uhi ko ha taumu'a' ke fakahoko 'o ngāue'aki e ngaahi tu'unga 'o ha aleapau ka fai pea mo e Pangikē 'e fekau'aki pea mo ha nō 'e fakamafai'i 'e he Kupu 6(1); pea
- (b) ka 'i ai ha pōnite pehē, nouti palomesi pe tohi kehe 'e ngofua ke fakamo'oni hingoa ki ai ma'a e Pule'anga 'e he Minisitā pe 'e ha taha kehe pe fa'ahinga kuo fakamafai'i 'e he Minisitā 'i he tohinima ke fai ia.

8 Nō 'a ha Kopolesio mei he Pangikē

- (1) Fakatatau ki he Lao'ni, 'e ngofua ki ha kopolesio 'i ha founa pea mo 'i he ngaahi tu'unga pea fakatatau ki he ngaahi tu'utu'uni 'a ia ka felotoi ki ai e

kopolesio pea mo e Pangikē' pea 'uluaki ma'u foki hano tali 'i he tohinima 'e he Minisitā ke nō mei he Pangikē mei he taimi ki he taimi e ngaahi pa'anga ko ia 'o hangē ka fiema'u 'e he kopolesio.

- (2) Ka 'i ai ha ngaahi pa'anga kuo nō 'e ha kopolesio 'i he mafai kuo foaki 'e he kupusi'i (1) kuo pau 'e ngāue'aki ia 'e he kopolesio ko ia ki he ngaahi taumu'a 'a ia kuo tuhu'i fakapapau 'i ha aleapau kuo fakahoko pea mo e Pangikē 'o felave'i pea mo e ngaahi pa'anga ko ia kuo nō tuku kehe 'o ka 'i ai ha kongā 'o e ngaahi pa'anga ko ia 'e 'ikai ngāue'aki ki he ngaahi taumu'a ko ia kuo fakahā fakapapau mai 'e ngofua ke ngāue'aki ia 'e he kopolesio ki ha ngaahi taumu'a kehe 'o hangē ko ia ka tali 'e he Minisitā pea mo e Pangikē.
- (3) Neongo ha me'a kuo hā 'i ha Lao, ka 'i ai ha aleapau 'i he vaha'a 'o e kopolesio pea mo e Pangikē 'o fakatatau pea mo e kupu-si'i (1) 'e 'aonga ia pea lava ke fakamālohi'i ai e kopolesio 'o ka fakamo'oni hingoā ki ai ma'ana 'e ha taha kuo fakamafai'i 'i ha tohinima ke fai ia 'i he sila ko ia 'a e kopolesio.
- (4) Ko e mafai ko ia ke nō 'a ia kuo foaki 'e he kupusi'i (1) ki ha kopolesio kuo pau pea tānaki atu ki ai pea mo ha toe mafai kehe ke nō 'e foaki ia ki he kopolesio ko ia 'e ha toe Lao kehe.
- (5) Neongo ha me'a kuo hā 'i he Lao'ni, 'e ngofua ki he kopolesio ke fai ke totongi pe mokisi hono kotoa pe ha ni'ihi 'o 'ene ngaahi koloa ('a ia 'e ala ue'i pe 'ikai), ha palomesi (undertaking) pe pa'anga (revenue) ke ma'u mai ha pa'anga 'a ia 'e fiema'u ke totongi atu ki he Pangikē 'o fēlave'i' pea mo ha pa'anga 'a ia kuo'ne nō 'i he mafai kuo foaki 'e he kupusi'i (1).

9 Mafai 'o e kopolesio ke 'oatu ha ngaahi tohi fakataha mo e ngaahi pōnite

Neongo ha me'a kuo hā 'i ha Lao —

- (a) 'e ngofua ki ha kopolesio ke 'oatu e ngaahi pōnite (bonds), ngaahi nouti palomesi (promissory notes) pea mo ha ngaahi tohi kehe 'i he ngaahi tu'unga pea mo e ngaahi tu'utu'uni ko ia 'a ia 'e fiema'u ki he taumu'a 'o hono fakahoko ke ngāue'aki 'o ha aleapau 'e fakahoko pea mo e Pangikē 'o fekau'aki pea mo ha nō kuo fakamafai'i 'i he Kupu 8(1); pea
- (b) ka 'i ai ha pōnite, nouti palomesi pe tohi kehe 'e ngofua ke fakamo'oni hingoā ki ai ma'a e kopolesio 'e ha taha kuo fakamafa'i 'i ha tohinima 'i he sila 'a e kopolesio ke fai ia.

10 Mafai 'o e Pule'anga ke malu'i e ngaahi nō 'a e kopolesio mei he Pangikē

- (1) 'E ngofua ki he Pule'anga 'i he founga pea mo e ngaahi tu'unga 'o fakatatau ki he ngaahi tu'utu'uni 'a ia te na felotoi ki ai pea mo e Pangike ke —
 - (a) malu'i (guarantee) e fakahoko 'e ha kopolesio 'o hono ngaahi fatongia 'i ha fa'ahinga aleapau 'a ia 'e fai 'e he kopolesio pea mo e Pangikē 'o

fekau'aki pea mo ha nō kuo fakamafai'i 'i he Kupu 8(1) pe 'i ha ponite, nouti palomesi pe tohi kehe kuo 'oatu 'o fakatatau pea mo ha fa'ahinga aleapau pehē; pea mo

- (b) palōmesi ke fakahoko ha ngaahi fatongia kehe 'o hangē ka felotoi ki ai e Pule'anga pea mo e Pangikē 'o fēlāve'i pea mo pe fakatatau ki ha fa'ahinga aleapau, ponite, nouti palōmesi pe tohi pehē.
- (2) Ka 'i ai ha malu'i pe palomesi kuo fai 'i he kupusi'i (1) kuo pau 'e fai ia 'i he hingoa 'o e Pule'anga pea ka 'i ai ha aleapau, fakamo'oni tohi (endorsements) pe tohi kehe kuo fakahoko ai ha malu'i pe palōmesi pehē 'e ngofua ke fakamo'oni hingoa ki ai ma'a e Pule'anga 'e he Minisitā pe 'e ha toe taha pe fa'ahinga kuo fakamafai'i 'e he Minisitā 'i he tohinima ke fai ia.
- (3) 'I he taimi vave taha pe hili hano foaki atu ia, 'e 'i ai ha tatau 'o ha malu'i pe palēmesi kuo fai 'i he kupusi'i (1) 'a ia kuo pau 'e tuku atu 'e he Minisitā ki he Falealea.
- (4) Kuo pau he 'ikai ha me'a 'i he kupu'ni te ne uesia pe fakasi'isi'i ha toe mafai kehe 'o e Pule'anga' ke foaki ha malu'i pe palomesi 'o fekau'aki pea mo e ngaahi fatongia 'o ha kopolesio.

11 Fakangatangata 'o e nō 'a ha kopolesio lolotonga 'oku kei mo'ua ha malu'i

Lolotonga 'e kei mo'ua e Pule'anga 'i ha malu'i pe palomesi kehe kuo foaki 'i he ngāue'aki 'o e ngaahi mafai kuo foaki 'i he Kupu 10(1) 'o fekau'aki pea mo ha nō fai 'e ha kopolesio, kuo pau ki he kopolesio ke 'oua, tuku kehe 'i ha loto ki ai 'a e Minisitā, te ne toe fai ka mo'ua 'a ia 'e 'ikai lava totongi 'i loto 'i he ta'u 'e taha.

12 Ngaahi mafai 'o e Pule'anga 'i ha hoko 'o pe ngali 'e 'ikai lava totongi mo'ua 'o e kopolesio³

- (1) Ka fai ha me'a 'o hā ai ki he Kapineti' kuo 'i ai ha 'uhinga fe'unga ke tui ai —
- (a) 'oku 'i ai ha kopolesio 'e ngali kuo ta'e fai ke lava pe kuo 'ikai lava ke fakakakato hano ngaahi fatongia 'i ha alea felotoi kuo fakahoko 'e ia pea mo e Pangikē pe 'i ha ponite, nouti palomesi pe tohi kehe kuo 'oatu 'o fakatatau ki he aleapau pehē; pea
- (b) 'oku mo'ua pe 'e ala lava mo'ua e Pule'anga' 'i ha malu'i pe palomesi kehe kuo foaki 'i hono ngāue'aki 'o e mafai kuo tuku atu 'e he Kupu 10(1) 'o fekau'aki pea mo e fatongia pehē,

'e ngofua ki he Kapineti 'aki ha Tu'utu'uni ke fai pe fakamafai'i ha taha ke fai ha ngaahi fakahinohino ki he kopolesio 'a ia 'e hā 'i he fakakaukau 'a e Kapineti' pe ko e taha ko ia mei he taimi ki he taimi 'oku fe'unga' pe fiema'u ke fakapapau'i 'aki kuo fai ha ngaahi fa'ufa'u fakafiemālie 'e he kopolesio ke fakakakato hono ngaahi fatongia 'i ha aleapau pehē, ponite, nouti palomesi pe tohi pē 'i he Lao ni.

- (2) Kuo pau ki he kopolesio, neongo ha tu'utu'uni 'e hā 'i ha Lao kehe 'a ia 'oku'ne pe kuo fokotu'u ai ia, ke fai fakatatau ki ha ngaahi fakahinohino 'e fai 'i he pe 'i ha fekau, pehē.
- (3) Kuo pau he 'ikai ha me'a 'i he ngaahi tu'utu'uni 'o e kupu'ni te ne uesia pe fakasi'isi'i ha mafai kehe 'o e Kapineti' pe ha Minisitā pe 'ofisa fakapule'anga 'e fekau'aki pea mo e kopolesio.

13 Ke totongi fakafoki 'e he kopolesio ki he Pule'anga' e ngaahi pa'anga kuo totongi 'i ha malu'i

- (1) Ka 'i ai ha pa'anga kuo totongi mei he Ngaahi Pa'anga Fakalūkufua (General Revenues) 'o e Pule'anga 'o fekau'aki pea mo ha mo'ua 'o e Pule'anga 'i ha malu'i pe palomesi kehe kuo fai 'i he ngāue'aki 'o e mafai kuo tuku atu 'e he Kupu 10(1) 'o felāve'i pea mo ha nō 'a ha kopolesio, kuo pau ki he kopolesio ko ia ke totongi fakafoki e pa'anga ko ia (fakataha mo e toloi pea mo e ngaahi totongi kehe 'i ai 'i he tu'unga pe ngaahi tu'unga tatau 'a ia 'e ala lava totongi he nō 'i he aleapau 'a e kopolesio pea mo e Pangikē) ki he Ngaahi Pa'anga Fakalūkufua 'a e Pule'anga 'i he founa pea mo e taimi pe 'i ha founa totongi fakakongokonga 'o hangē ka fakahinohino 'e he Minisitā.
- (2) Ka 'i ai ha pa'anga kuo totongi pehē atu pea mei he Ngaahi Pa'anga Fakalūkufua 'a e Pule'anga', kuo pau ki he Minisitā 'i he taimi vave taha 'e ala lava 'i he ngata'anga 'o e ta'u fakapa'anga' taki taha 'o kamata pea mei he taimi ne totongi atu ai e pa'anga 'o ngata pea mei he taimi 'a ia ne totongi kakato ai e mo'ua kotoa pē fekau'aki pea mo ia pea fekau'aki pea mo ha tohi pe toe totongi kehe 'e fai ai 'e he kopolesio 'oku kau ki ai, ke fakahū atu ki he Falealea ha fakamatala fēlāve'i pea mo ia.

14 Fakamaau Fakatonutonu

Ka 'i ai ha fakakikihi 'i he vaha'a 'o e Pangikē 'i he fa'ahi 'e taha pea mo e Pule'anga' pe ko ha kopolesio' pe fakatou'osi 'i he fa'ahi 'e taha 'a ia 'e hoko 'i ha aleapau kuo fakahoko pe malu'i pe palomesi kuo foaki 'i he ngāue'aki 'o ha ni'ihī 'o e ngaahi mafai kuo foaki 'i he Lao ni pe 'i ha pōnite, nouti palomesi pe tohi kehe kuo 'oatu 'o fakatatau pea mo ha aleapau, malu'i pe palomesi pehē, kuo pau 'e fakakaukau'i ia 'i he founa 'a ia ka felotoi ki ai e ongo fa'ahi, pea kapau, 'i he ola 'o ia, kuo fai ai ha foaki 'i ha tu'utu'uni 'i he fakatonutonu, ko e tu'utu'uni ko ia 'oku lava ke fakahoko ia 'i he Pule'anga' 'i he ngaahi me'a kotoa pē 'o hangē pe kuo fai ia 'i he Fakamaau'anga Lahi.

15 Fokotu'u 'o e ngaahi fatongia 'i he aleapau

- (1) Neongo pē ha me'a 'e hā 'i ha toe Lao kehe 'oku lolotonga ngāue'aki, ka 'i ai ha aleapau kuo fakahoko pea mo e Pangikē 'o fekau'aki pea mo ha nō kuo fakamafai'i 'i he Kupu 6(1) pe Kupu 8(1) pe ha ponite, nouti palomesi pe tohi kehe kuo 'oatu 'o fakatatau ki ha aleapau pehē pea ka 'i ai ha malu'i pe palomesi

kuo foaki 'o fekau'aki pea mo ha aleapau, ponite, nouti palomesi pe tohi pehē 'e 'aonga pea ala fakahoko pea 'e ma'u mafai kakato ia pea mo ngāue'aki 'i he Pule'anga 'o fakatatau pea mo honau ngaahi tu'unga takitaha.

- (2) Ke 'oua na'a kau kovi ki he natula fakalukufua 'o e ngaahi tu'utu'uni 'o e kupusi'i (1) —
- (a) Ko e sino'i pa'anga ko ia 'o ha, pea mo e toloi pe ngaahi totongi kehe 'i, ha nō, ponite, pe nouti palomesi pehē pe tohi kehe 'e totongi ia 'o 'ikai toe to'o ha me'a pea 'atā mei he tukupā, pea 'atā mei he ngaahi fakangatangata kotoa, kuo hilifaki 'i he ngaahi lao 'o e, pe 'a ia 'oku ngāue'aki 'i, he Pule'anga' tuku kehe, kapau ko e ngaahi tu'utu'uni 'o e palakalafi'ni 'oku 'ikai ngaue'aki' ia ki ha tukupā 'i ha ngaahi totongi 'e fai 'i ha pōnite, nouti palomesi pehē pe tohi kehe ki ha taha 'a ia 'e 'ai ia 'o kehe pea mei he Pangikē 'i he taimi 'a ia 'e ma'u ai e ponite, tohi palomesi pehē pe tohi kehe ko ia 'e ha tokotaha pe taha 'i ha kautaha 'oku nofo 'i he Pule'anga; pea
- (b) Ka 'i ai ha aleapau kuo fakahoko pea mo e Pangikē 'o fekau'aki pea mo ha nō kuo fakamafai'i 'e he Kupu 6(1) pe ha ponite, nouti palomesi pe tohi kehe kuo 'oatu 'o fakatatau pea mo ha aleapau pehe, pea ka 'i ai ha malu'i pe palomesi kuo foaki 'o fekau'aki pea mo ha aleapau kuo fakahoko pea mo ha kopolesio 'o fekau'aki pea mo ha no kuo fakamafai'i 'e he Kupu 8(1) pe ha ponite, nouti palomesi pe tohi kuo 'oatu 'o fakatatau pea mo e aleapau ko ia kuo toki lau ki ai kuo pau 'e 'atā ia pea mei ha ngaahi tukupā 'a ia 'e hilifaki 'i he ngaahi lao 'o e, pe 'a ia 'oku ngāue'aki 'i he Pule'anga 'i he pe fēlāve'i pea mo e fakahoko, 'oatu, tufaki pe lēsisita 'o ia.
- (3) Kuo pau 'e ikai ngofua ki he Pule'anga pe ha fakafofonga 'o ia pe ha kautaha ma'a e kakai pe mafai pe ha Pangikē Lahi (Central Bank) ma'a Tonga 'a ia 'e fokotu'u 'i ha taimi, tuku kehe 'o ka ko ha me'a kehe 'a ia kuo pau ke felotoi ki ai e Minisitā pea mo e Pangikē, ke fokotu'u ha mafai fakalao e ala fa'ao ai ha ni'ihī 'o 'ene koloa ke malu'i ai ha mo'ua ki tu'a, tuku kehe 'o kapau kuo tu'utu'uni fakapapau ko e mafai ko ia 'i he'ene 'i ai 'e fakapapau'i lelei ai hono totongi 'o e sino'i pa'anga 'o e pea mo e toloi pea mo ha ngaahi totongi kehe 'i he, pe ha ngaahi ponite, nouti palomesi pe ngaahi tohi kehe kuo 'oatu 'o ha pa'anga kuo fai 'e he Pangikē ki he Pule'anga pe ko ha nō atu kuo fai 'e he Pangikē ki ha kopolesio 'a ia 'e malu'i 'e he Pule'anga hono totongi fakafoki.
- (4) 'I he kupusi'i (3)—
- “ngaahi mo'ua 'i tu'a”** 'e 'uhinga ia ko ha mo'ua 'a ia 'e ala totongi 'i ha fa'ahinga me'a kehe mei he pa'anga 'a ia 'i he taimi ko ia 'oku ngāue'aki fakalao ki he totongi 'o ha mo'ua fakatautaha pea mo fakatokolahi 'i Tonga, pea 'a ia ko e mo'ua ko ia 'oku totonu ke totongi ia faka'aufulu pe 'i he loto ki ai 'a e taha ke totongi ki ai e mo'ua 'i he me'a kehe ko ia;
- “mafai fakalao 'e ala fa'ao ai ha koloa”** 'e lau fakataha ai e ngaahi mokisi, ngaahi tukupā, ngaahi totongi, ngaahi monū'ia pea mo e ngaahi me'a mahu'inga 'i ha fa'ahinga pe.

TĒPILE I

(Kupu 2)

TU'UTU'UNI FAKAPAPAU FIKA 48

HŪ 'A E PULE'ANGA 'O TONGA 'O KAUNGĀ MĒMIPA 'I HE PANGIKĒ LANGA FAKALAKALAKA 'O 'ESIA

KOE'UHIĀ, kuo kole 'a e Pule'anga 'o Tonga ke hū 'o kaunga memipa 'i he Pangike Langa Fakalalakaka 'o 'Esia 'o fakatatau pea mo e 'Atikolo 3, palakalafi 2, 'o e Ngaahi Tu'utu'uni 'o e Pangikē; pea

KOE'UHIĀ, ko e Pule'anga 'o Tonga ko e fonua 'i he vahe 'oku kamata langalanga fo'ou hake pea 'oku 'i ai e totonu ke kaungā mēmipa 'i he Pangikē 'o fakatatau pea mo e ngaahi tu'utu'uni 'o e 'Atikolo 3 'o e Ngaahi Tu'utu'uni 'o e Pangikē;

KO IA AI ENI ko e Poate ko ia 'o e Kau Kōvana kuo nau Tu'utu'uni FAKAPAPAU 'i heni: Ke fakahū 'a e Pule'anga 'o Tonga ke kaungā mēmipa 'i he Pangikē 'i he ngaahi tu'unga pea mo e ngaahi tu'utu'uni ko eni:

1. NGAHI FAKA'UHINGA'I LEA

Hangē 'oku ngāue'aki 'i he Tu'utu'uni Fakapapau ni —

- (a) **"Tonga"** 'e 'uhinga ia ko e Pule'anga 'o Tonga.
- (b) **"Pangikē"** 'e 'uhinga ia ko e Pangikē Langa Fakalalakaka 'o 'Esia.
- (c) **"Atikolo"** pe **"Ngaahi Tu'utu'uni"** 'e 'uhinga ia 'i he anga 'o 'ena hā atu ko ha 'Atikolo pe ko e Ngaahi Tu'utu'uni 'o e Alepau 'a ia 'oku Fokotu'u 'aki e Pangikē Langa Fakalalakaka 'o 'Esia.
- (d) **"\$"** 'e 'uhinga ia ko e tola 'Amelika 'i hono mamafa pea mo lelei (fineness) 'a ia 'oku ngāue'aki 'i he 'aho 31 'o Sanuali 1966.
- (e) **"Totongi fakata'u"** (Subscription) 'e 'uhinga ia ko e sino'i pa'anga sitoki 'o e Pangikē 'a ia 'oku totongi fakata'u ki ai ha mēmipa.
- (f) **"Memipa"** 'e 'uhinga ia ko e mēmipa 'o e Pangikē.

2. TOTONGI FAKATA'U

Kuo pau ke totongi fakata'u 'e Tonga ni ki he 'inasi 'e 6 'i he sino'i pa'anga sitoki 'o e Pangikē 'i he mahu'inga vahevahe tatau, ko e \$10,000 ki he 'inasi takitaha, 'a ia ko e 'inasi 'e 3 kuo pau ko e ngaahi 'inasi 'e totongi leva pea ko e 'inasi 'e 3 kuo pau ko e ngaahi 'inasi ke toki totongi.

3. TOTONGI 'O E KONGA 'E TOTONGI LEVA 'I HE TOTONGI FAKATA'U

- (a) Ko e totongi ko ia 'o e sino'i pa'anga 'e totongi fakata'u 'e Tonga ki he sino'i pa'anga sitoki 'o e Pangikē kuo pau 'e fai ia 'i he ngaahi konga vahevahe tatau 'e nima', 'a ia ko e konga takitaha 'e fe'unga mo e peseti 'e 2(2%) 'o e sino'i pa'anga ko ia.
- (b) 'I he konga takitaha 'e totongi 'i he totongi fakata'u, kuo pau ke totongi 'e Tonga 'a e —
- (i) peseti 'e 50(50%) 'i he koula pe 'i ha fa'ahinga pa'anga 'e ala fakafetongi, pea ko e totongi ko ia kuo pau 'e lau 'e ala totongi 'i he pea mo totongi 'i he 'Atikolo 6, palakalafi 2(a), 'o e Ngaahi Tu'utu'uni 'o e Pangikē; pea mo
- (ii) peseti 'e 50(50%) 'i he pa'anga 'o Tonga, pea ko e totongi ko ia kuo pau 'e lau 'e ala totongi pea mo totongi 'i he 'Atikolo 6, palakalafi 2(b) 'o e Ngaahi Tu'utu'uni 'o e Pangikē.
- (c) Kuo pau 'e totongi 'e Tonga ki he Pangikē 'a e 'uluaki konga 'o 'ene totongi fakata'u 'i he, pe kimu'a 'i ha 'aho 'a ia 'e felotoi ki ai 'a Tonga pea mo e Pangikē pea ko e konga 'e fa 'e toe mei ai kuo pau e taimi ke totongi ia 'i he 'uluaki, ua, tolu pea mo e fa 'o hono fakamanatu 'o e 'aho ko ia 'a ia kuo pau ne hoko ai 'a Tonga ko ha mēmipa 'o e Pangikē.

4. NGAHI FAKAHĀ PEA MO E FAKAMATALA

Kimu'a ke ne hoko ko ha mēmipa 'o e Pangikē, kuo pau ki Tonga 'i he pe kimu'a 'i he 'aho 30 'o Sepitema 1972 pe 'i ha 'aho pē kimui ai 'o hangē ka fakakaukau 'i 'e he Poate 'o e Kau Talēkita —

- (a) ke fakahū atu ki he Pangikē ha tohi 'o fakahā ai kuo ne tali 'o fakatatau pea mo hono lao 'a e Ngaahi Tu'utu'uni pea mo e kotoa 'o e ngaahi tu'unga mo e tu'utu'uni 'o e Tu'utu'uni Fakapapau ko eni, pea kuo ne 'osi fai kotoa e ngaahi me'a 'a ia 'e fiema'u ke ala lava ai ke fakahoko hono ngaahi fatongia 'i he Ngaahi Tu'utu'uni pea mo e Tu'utu'uni Fakapapau ko eni; pea mo
- (b) 'oatu ki he Pangikē ha fakamatala fakamo'oni 'e fakafiemālie ki he Pangikē ko e tohi ia kuo lau ki ai kuo 'osi fakamo'oni 'i pea fakahū atu 'o fakatatau pea mo e kotoa 'o e ngaahi mafai 'oku kau tonu ki ai.

5. 'AHO 'E KAMATA LAU AI KUO MEMIPA

Kuo pau 'e hoko 'a Tonga ko e Mēmipa 'o e Pangikē 'i he ngaahi tu'utu'uni kuo fokotu'u atu 'i he Tu'utu'uni Fakapapau ko eni 'i he 'aho 'a ia 'e fakamo'oni 'i fakatohinima ai 'e he Sekelitali 'o e Pangikē 'o pehē:

- (a) Ko e totongi 'e Tonga 'a e 'uluaki konga 'o 'ene totongi fakata'u 'o fakatatau pea mo e palakalafi 3 'o eni; pea mo

- (b) ko e fakamatala fakamo'oni ko ia kuo lau ki ai 'i he palakalafi 4 'o 'eni kuo 'oatu ia 'o fakatatau pea mo e palakalafi ko ia.

6. TOTONGI FAKATA'U KI HE FAKALAHĪ 'O E SINO'I PA'ANGA SITOKI KUO FAKAMAFAI'I 'I HE TU'UTU'UNI FAKAPAPAU FIKA 46

Ka hoko 'a Tonga ko ha mēmipa 'o e Pangikē 'o fakatatau pea mo e Tu'utu'uni Fakapapau ni, kuo pau 'e 'i ai e totonu 'a Tonga ke totongi fakata'u ki he 'inasi 'e 9 'i he fakalahi "o e sino'i pa'anga sitoki kuo fakamafai'i 'o e Pangikē 'i he Tu'utu'uni Fakapapau Fika 46 'a ia ne tali 'e he Poate 'o e Kau Kōvana 'i hono 30 'o Novema 1971. 'I he 'inasi 'e 9 ko ia, ko e 'inasi 'e 2 kuo pau ko e 'inasi 'e totongi leva ia pea ko e 'inasi 'e 7 kuo pau ko e 'inasi 'e toki totongi. Ka 'i ai ha totongi fakata'u 'e fai 'e Tonga ni 'o fakatatau pea mo e palakalafi ni kuo pau 'e fai ia 'i he ngaahi tu'unga pea mo e ngaahi tu'utu'uni 'oku fokotu'u atu 'i he Tu'utu'uni Fakapapau Fika 46 pea kuo pau 'i he me'a kotoa pē 'e hoko ke lau fakataha ai e ngaahi 'inasi 'e totongi leva pea mo e 'inasi 'e toki totongi 'i ha fika tufa (ratio) ofi taha 'e ala lava ki he fika tufa ko e 'inasi 'e totongi leva (paid in) 'e 1 ki he 'inasi 'e toki totongi 'e 4.

(Tali 'i he 'aho 23 'o Ma'asi 1972)

TEPILE II*Kupu 4*

Vahe VIII

TU'UNGA, NGAHI TAU'ATĀINA, NGAHI FAKA'ATĀ MO E NGAHI MONŪ'IA

'ATIKOLO 48

TAUMU'A 'O E VAHE NI

Koe'uhi ke fakafaingofua'i e Pangikē ke fakakakato hono taumu'a mo fakahoko e ngaahi fatongia kotoa pē kuo tuku atu ki ai, ko e tu'unga, ngaahi tau'atāina, ngaahi faka'atā mo e ngaahi monū'ia 'oku hā atu 'i he Vahe ni kuo pau ke ma'u ia 'e he Pangikē 'i he vahefonua 'o e mēmipa takitaha.

'ATIKOLO 49

TU'UNGA FAKALAO

Kuo pau ke ma'u 'e he Pangikē 'a e tefito'i 'ulungāanga kotoa pē 'i he Lao, pea fakatautefito ki he ma'u mafai kakato —

- (i) ke alepau ;
- (ii) ke ma'u mai, pea mo tuku atu ha koloa 'oku lava ue'i pea mo ta'emalava ke ue'i, pea
- (iii) ke fokotu'u ke fai ha ngaahi ngaue fakalao.

'ATIKOLO 50

KOE TAU'ATĀINA MEI HE NGAHI NGĀUE FAKA-FAKAMAAU'ANGA

- (1) Kuo pau ke tau'atāina 'a e Pangikē mei he ngaahi ngāue fakalao kotoa pē, tuku kehe ha ngaahi me'a 'oku tupu mei he pe 'i he fekau'aki mo e ngāue'aki hono ngaahi mafai ke nō pa'anga, ke fakamo'oni'i e ngaahi mo'ua'anga pe ke fakatau mai mo fakatau atu pe loto ke totongi 'a e fakatau atu 'o e ngaahi malu'i, 'a ia 'i he ngaahi me'a pehē 'e ngofua ke fai ha ngaahi faka'ilo 'o e Pangikē 'i ha fakamaau'anga ma'u mafai fe'unga fakalao 'i he vahefonua 'o e fonua ko ia 'oku 'i ai e 'ulu'i 'ofisi pe va'a 'o e Pangikē, pe 'a ia kuo fili'i ai ha fakafofonga ki ai ki he taumu'a hono tali 'o e tufa atu pe fanongonongo 'o e tohi fekau, pe 'a ia kuo 'osi 'oatu mei ai pe kuo ne fakamo'oni e ngaahi malu'i.

- (2) Neongo pē e ngaahi tu'utu'uni 'o e palakalafi 'uluaki 'o e 'Atikolo ni; kuo pau he 'ikai faka'ilo 'a e Pangikē 'e ha mēmipa pe 'e ha fakafofonga pe fakafounga 'i ha mēmipa pe 'e ha sino'i kautaha pe 'e ha taha 'oku ngāue fakahangatonu pe 'ikai ki he pe 'oku ne tali e ngaahi 'eke mei ha mēmipa pe mei ha fakafofonga pe fakafounga 'i ha mēmipa. Kuo pau ki he kau mēmipa ke 'i ai ha'anau kaungā totonu ki ha ngaahi fokotu'utu'u makehe pehē ai ki hono fakatonutonu e ngaahi fakakikihi 'i he vaha'a 'o e Pangikē mo hono kaungā mēmipa 'o hangē ko ia 'oku tu'utu'uni 'e he Aleapau ni, 'i he ngaahi tu'utu'uni faka-Pangikē mo e ngaahi tu'utu'uni 'o e Pangikē, pe 'i he ngaahi Aleapau kuo kau ki ai e Pangikē.
- (3) Kuo pau, ko e koloa (property) mo e ngaahi koloa mahu'inga (assets) 'a e Pangikē, 'o tatau pē pe 'oku 'i fē pea ko hai 'oku ne ma'u, 'e tau'atāina ia pea mei hono puke (seizure), puke faka-fakamaau'anga (attachment) pe tu'utu'uni faka'osi (execution) kotoa kimu'a pea toki fai hono fakamaau aofangatuku 'o e Pangikē.

'ATIKOLO 51

TAU'ATĀINA 'O E NGAahi KOLOA MAHU'INGA

Kuo pau ko e koloa (property) pea mo e ngaahi koloa mahu'inga (assets) ko ia 'a e Pangikē, tatau pē pe ko e feitu'u fē 'oku tuku ai pea kohai 'oku ne ma'u 'e tau'atāina ia mei hano sivi 'o vakai'i, fiema'u ke totongi fakafoki, fa'ao fakamālohi, to'o pe ha toe founga kehe pē 'o hono 'ave pe to'o 'o ha mafai 'i ha founga ngaue faka-fakamaau'anga pe fakalao.

'ATIKOLO 52

TAU'ATĀINA 'O E NGAahi TAUHI'ANGA TOHI 'A E PANGIKĒ

Ko e ngaahi tauhi'anga tohi ko ia 'a e Pangikē, pea mo e ngaahi tohi kotoa 'a ia 'oku 'a e Pangikē, pe 'oku ma'u 'e he Pangikē, kuo pau 'e 'ikai ke sivi ia, tatau pē pe ko e feitu'u 'oku tuku ai.

'ATIKOLO 53

KO E TAU'ATĀINA 'O E NGAahi KOLOA MAHU'INGA MEI HE NGAahi FAKANGATANGATA KOTOA PĒ

Koe'uhi ke a'usia e tu'unga totonu 'oku fiema'u ke fakahoko lelei 'aki e taumu'a mo e ngaahi ngāue 'a e Pangikē, pea fakatatau ki he ngaahi tu'utu'uni 'o e Aleapau ni, kuo pau ko e koloa pea mo e koloa mahu'inga kotoa pē 'a e Pangikē 'e 'atā ia mei he ngaahi fakangatangata, ngaahi tu'utu'uni, ngaahi pule'i pea mo ha fa'ahinga mafai pē.

'ATIKOLO 54

KO E MONŪ'IA KI HE NGAahi FETU'UTAKI

Kuo pau 'e 'oange 'e he mēmipa takitaha ki he ngaahi fetu'utaki faka'ofisi 'a e Pangikē 'a e tokanga 'a ia 'e 'ikai toe si'i hifo 'i he tokanga 'a ia te ne 'oatu ki he ngaahi fetu'utaki faka'ofisi 'a ha Mēmipa kehe.

'ATIKOLO 55

NGAAHI TAU'ATĀINA PEA MO E NGAahi MONŪ'IA 'A E KAU NGĀUE 'O E PANGIKĒ

Ko e Kau Kōvana, Kau Talekita, kau fakafofonga, kau 'ōfisa pea mo e kau ngāue kotoa pe 'o e Pangikē, 'o lau fakataha ai pea mo ha kau mataotao 'oku nau fai ha ngāue ma'a e Pangikē —

- (i) kuo pau te nau tau'atāina mei he ngaahi me'a fakalao fekau'aki pea mo ha ngaahi ngāue te nau fai 'i honau lakanga faka'ofisi, tuku kehe pe 'o ka to'o 'e he Pangikē e tau'atāina ko ia;
- (ii) 'o kapau 'oku 'ikai ko ha kakai tonu 'o e fonua pe tangata'i fonua pe kinautolu, kuo pau ke 'oange 'a e tau'atāina tatau mei he ngaahi fakangatangata fakafefolau'aki, ngaahi fiema'u ki he lesisita 'o e kau muli pea mo e ngaahi fatongia ki he ngaahi ngāue fakakautau, pea mo e ngaahi faingamālie tatau pē ki he ngaahi tu'utu'uni 'o e fakafetongi, 'o hangē 'oku foaki 'e he kaungā mēmipa ki he kau fakafofonga, kau 'ofisa pea mo e kau ngāue 'a ia te nau tu'unga tatau mei he kaungā mēmipa kehe, pea mo
- (iii) kuo pau ke foaki kiate kinautolu e tokanga tatau 'i he fekau'aki mo e ngaahi naunau folau 'o hangē kuo 'oange 'e he kau mēmipa ki he kau fakafofonga, kau 'ōfisa mo e kau ngāue 'o e tu'unga tatau mo ia 'i he kau mēmipa kehe.

'ATIKOLO 56

FAKA'ATĀ MEI HE TUKUHAI

1. Kuo pau ko e Pangikē, 'ene ngaahi koloa mahu'inga, koloa, pa'anga hū mai pea mo 'ene ngaahi ngāue mo e ngaahi fehū'aki, 'e 'atā ia mei he tukupau kotoa pē pea mo e totongi tute kotoa pe. Kuo pau foki ke 'atā e Pangikē mei ha tu'utu'uni ke totongi, tauhi pe tānaki ha tukupau pe totongi tute pē.
2. Kuo pau he 'ikai hilifaki 'i he pe 'i he'ene fēlāve'i mo e ngaahi totongi ngāue mo e ngaahi vāhenga kuo totongi 'e he Pangikē ki he kau Talēkita, kau fakafofonga, kau 'ōfisa pe kau ngāue 'a e Pangikē, kau ki ai e kau mataotao 'oku nau fai e ngaahi ngāue ma'a e Pangikē, tuku kehe kapau 'e tipōsiti 'e ha mēmipa 'aki 'ene tohi fakamo'oni (instrument of ratification) pe tali ha fakamatala kuo tuku 'e ha mēmipa pehē ma'ana mo 'ene ngaahi vahevahe iiki fakapule'anga 'a e totonu ke tukupau 'a

e ngaahi totongi ngāue mo e ngaahi vāhenga kuo totongi 'e he Pangikē, ki he kau tangata'i fonua pe.

3. Kuo pau he 'ikai hilifaki ha fa'ahinga tukuhau pē 'i ha mo'ua (obligation) pe malu'i kuo fokotu'u 'e he Pangikē, lau ki ai ha 'inasi 'i he tupu pe totongi toloi 'oku 'i ai, 'e ha taha pe 'oku ne ma'u —
 - (i) 'a ia 'oku ne fakafaikehekehe'i ha mo'ua (obligation) pehē pe malu'i koe'uhi pē na'e 'oange 'e he Pangikē; pe
 - (ii) kapau ko e tefito'i mafai fakalao ia ki ha tukuhau pehē ko e feitu'u pe pa'anga 'a ia na'e fokotu'u ki ai, na'e ala totongi pe totongi, pe ko e tu'u'anga 'o ha 'ōfisi pe feitu'u ngāue'anga na'e kei tauhi 'e he Pangikē.
4. Kuo pau he 'ikai hilifaki ha fa'ahinga tukuhau pē 'i ha mo'ua pe malu'i kuo fakamo'oni'i 'e he Pangikē, kau ai ha 'inasi 'i he tupu pe totongi toloi 'oku 'i ai, 'a ha taha pē 'oku ne ma'u —
 - (i) 'a ia 'oku ne fakafaikehekehe'i ha mo'ua pehē pe malu'i koe'uhi pē kuo fakamo'oni'i 'e he Pangikē; pe
 - (ii) kapau ko e tefito'i mafai fakalao ki ha tukuhau pehē ko e tu'unga 'o ha 'ōfisi pe feitu'u ngāue pisinisi 'a ia 'oku tauhi 'e he Pangikē.

'ATIKOLO 57

FAKAHOKO 'O E NGAahi TU'UTU'UNI

Kuo pau ki he mēmipa takitaha, 'o fakatatau pea mo 'ene ngaahi me'a fakalao mo fakamaau'anga, ke fai leva e ngāue ko ia 'a ia 'e fiema'u ke fakahoko ai 'o ngāue'aki 'i hono vahefonua 'o'ona 'a e ngaahi tu'utu'uni ko ia kuo fokotu'u atu 'i he Vahe ni pea kuo pau ke ne fakahā ki he Pangikē 'a e ngāue ko ia kuo ne fai 'i he me'a ni.

'ATIKOLO 58

TUKUANGE 'O E NGAahi TAU'ATĀINA, NGAahi FAKA'ATĀ MO E NGAahi MONŪ'IA

'E ngofua ki he Pangikē 'i he 'ene fakakaukau 'ata'atā pē 'a'ana ke tukuange ha ngaahi monū'ia, ngaahi faka'atā pea mo e ngaahi tau'atāina kuo foaki 'i he Vahe ni 'i ha fa'ahinga me'a pe 'e hoko, 'i he founda pea 'i ha ngaahi tu'unga 'a ia 'e fakakaukau'i 'oku taau pea mo kau lelei taha ki he Pangikē.

FAKAMATALA FAKALAHĪ

¹ Tohi Lao Fakatonutonu 1988, Vahe 111- Lao 22 'o e 1973

Fakatonutonu 'e he Lao 42 'o e 2010, kamata'anga 'aho 24 'o Novema 2010

Fakatonutonu 'e he Lao 5 'o e 2012, kamata'anga 'aho 30 Siulai 2012

² Fetongi 'e he Lao 5 'o e 2012

³ Fakatonutonu 'e he Lao 42 'o e 2010